

COMPENDIU DE GRAMATEC'A LIMBEI ROMANE,

de T. C. Blasiu, 1855, 104 pagine in 8. pr. 30 cr. m. c.

II.

(Urmare.)

Inse inainte de a inchié mai remane unu punctu de a se atinge, nu intru atat'a pentru noi Ardeleanii si toti cei ce sciu latinesce, ci mai vertosu pentru cei alalti.

Acestia se mira si ne imputa fora mesura, cá latinizam; va se dica, ca nu numai intrebuen-tiamu multe seau forte multe cuvente latinesci, ci si cumu cá tota form'a cuventarei nostre si a scrie-ri este intreaga latinesca si pentru acest'a cu totulu grea si neintielésa. Unde se nu uitamu, cá asta imputare ne vene mai multu dela cei ce nu sciu latinesce au numai forte pucinu.

Inse si aici vremu se fimu sinceri, si spunemu curatu, cá nu ne e voli'a a negá tota imputatiunea. Sunt carii latiniseze cu cale si fora cale, in lipsa si afora de lipsa, si cu asta lucrare compro-mitu si celu mai adeveratu principiu cá in ori ce altu obiectu. Ci pre acesti neastemperati nu voiu ai apará, ci se voru apará insii, candu li-se va face anumitu imputatiunea. Io voiu numai de principiu pucine se atingu, dupa care am urmatu, si care dupa a mea parere avemu sa urmamu forá indoire.

Limb'a rom., cumu ni-o au strapusu barbari'a seculiloru, prein care a trecutu, e cá si unu pa-haru de apa turbure si asia dicundu plena de gunoie. Trista marturisire, ci e adeverata, care toti o semta. Unii vreu se o bea asia cumu este, altii vreu se o limpediesca mai antaiu si se o stra-core; dupa cumu e omulu, asia e si gustulu si nu

ne disputamu. Ci mie, marturisescu, cá-mi mai place curatu de catu spurcatu.

Apoi limb'a rom., pre lunga ce e seraca cá tote limbele poporului, remane si mai seraca, dupa ce ai curatitu gunoie le deintru ins'a; macar' ca acumu e cam anevolia a le curati tote. Asta sera-cia o au avutu tote limbele romane; cea italiana, ispana, francesa etc. pana ce nu au inceputu a avé literatura. Ci candu italianii si cei alalti au fostu siliti a scrie o limba mai solida, candu ideele, ce scientiele si geniulu omeniloru leau creatu, au in-ceputu a se lati fora mesura si preste ideele po-porului de diosu, au lapedatu fasciele limbei popo-rului si s'iau inavutitu limb'a dein cea latinia, si au formatu stilulu dupa stilulu acesteia, in catu-numai potea suferi limb'a vulgaria. Ast'a e cunoscuta inaintea toturoru filologiloru, si mi ar' trebui o carte, ca se o demustrezu dein istori'a acestoru limbi.

Ideele poporeloru suntu restrinse cá si trebuen-tiele loru, de aceea si limbele vulgare sunt se-race, fora de asi senti lips'a si seraci'a. In limb'a rom. afora de acesta seracia mai este si ameste-carea gunoieloru, care alte si alte se afla in tote partile romanimei, aici turcesci-grecesci, acolo serbesci-unguresci, inse care tote au natur'a bu-ruienelor care inneca plantele cele bune. De aci atate cuvente rom. s'au inecatu in cele strainé, unele cu totulu, altele asia catu numai cotorulu lia mai remasu.

Ce se facemu acumu noi romanii? Unii ne striga, nu ne curatiti limb'a, lasa ti-o cumu vio au facutu popii cei serbesci, logofetii cei grecesci, sol-gabiraele cele ungueresci: ca alimentrea nu ve intie-lege poporulu cartile de logica, fisica, metafisica si cele alalte. Altii striga: faceti-o franciusesca, cá asta e limb'a cea mai frumosa in lume, si in Paris

numai franciusesce vorbescu si sciu. Si lucru de mirare, ca toti acestia credu, ca numai ei sciu romanesce si de nu vei vorbi si scrie asiá, nu te intielege cá pamentulu. Ast'a ne a spus'o curatu mai eri alalta eri unu Moldoveanu, care a fostu in Blasiu pre campulu libertatei si nece unu cuventu n'a intielesu romanesce, pentru cá toti vorbiam latinesce. Numai candu strigá poporulu: o fi, si vreo doue trei vorbe . . . , mai intielegea cate ceva.

Mi-se pare cá neci moldoveanulu n'ar sci se ne invetie ce se facemu candu ne vomu apucá se scriemu si noi vreo carte, bunamite dein ceva scientia. Cá de nu ne vomu impromutá au dela franci, au dela greci, au dela turci, nu avemu D.dieu se potemu scrie macar' o pagina:

Latinii, cu tota avuti'a limbei loru, inca au zemitu greu seraci'a candu se au apucatu de filosofia au chiaru si de retorica si poesia. Cata sudore a pusu bietulu Cicero, cá se si pota formá unu stilu de Domne-ajuta, se nu fia rusine romaniloru de greci, carii le strigá, unde aveti voi unu Demostene, unu Platone? De vei scote ce e grecescu dein limb'a latinesca, s'a prepaditu tota literatur'a latina, pre cumu o sciu toti cei ce cunoscú asta literatura.

Noi dar' singuri se stamu se plesnimu de lipsa, si cá Tantalu se ne lasamu se ni se friga buzele de sete, putendu a ne recori limb'a dein apa ce ne prisosesce pan'in gutu? De nu cumu-va bietulu romanu in toti vecii va fi osenditu se caute numai cantece de ale lui Manu-talhariulu, ale lui Marcu si Mircea ciobanulu si alte asemenea epopee pre lunga care Omeru si Virgiliu si altii cá acestia voru se fia numai muti

Intru adevuru e de mirare, cata ura incepura unii eroi literari a versá asupr'a limbei latine, si nu e de a se precepe caus'a. Se dicemu, ca si aici romanii au invetiati asta ura dela greci, — nu nelasa orgoliulu natiunale; noi romani se urimu limb'a latina! Ce injuria! Pentru ce nu dicu mai apr'atu, ca se ne urimu si in urma se ne lapedamu limb'a romana? Mie-mi se pare, ca mai totu atat'a face un'a catu si alt'a, nu cá si candu limb'a romana ar' fi cea latina, ci pentru ca in temeliulu seu intru adevuru e latina.

Romanii stramosii nostri, cu tota glori'a numelui loru, nu au cutezatu a si numi limb'a ce o vorbeau romana, ci latina, inse intru adevuru tota intenderea cea mare a limbei latine preste

totu imperiulu romanu numai romaniloru fu de a se multiemi, si de aci tote poporele cate se trasera dupa origine dein poporulu romanu si limb'a sio nu mira romana, mai antaiu spre destiatiune de catra limb'a latina. In seclii evului de midlocu limb'a latina era cea vechia si scrisa, er' romana cea moderna si nescrisa. De aci si tote cartile scrise mai tardiu in limbele moderne romane se numira romane.

Inse limb'a rom. a nostra intru adevuru e latina, cá latin'a clasica, care erá limba locale a tinentului Romei, ci latina cá unu ramu dein familiu limbei latine generarie, dein care si cea clasica se ordi, precumu de acest'a mai pre largu s'a scrisu in principia. Inca si intru unu intielesu mai strinsu limb'a ne este latina, pentru ca formele limbei noastre tote suntu forme vechi latine, mai latine inca cu multe parti de catu si cea italiana, cu care impreuna limb'a nostra e cea mai aproape de cea latina. Si deca nu ni-s'ar' crede noue, se va poté crede strainiloru mai alesu celoru ce nu au avutu vreo simpatia catra natiunea nostra.

Literatii nostri sciu certele ce au avutu P. Major cu marele slavistu Kopitaru custodele bibliotecei imperatesci dein Viena. Ei bene, Kopitaru in Analile de literatura marturisesce: ca intre tote limbele romane, cea romanesca a remasu mai aproape de cea latina.

Asta mi-se pare destulu de chiaru si la intielesu chiaru si pentru Moldoveanulu ce nu intielege limb'a Ardeleanului. Si deca astea suntu adevuru, cu ce temeiu ne mai potú imputá ca latinizamú? Au nu facemu noi ast'a cu mai multu dereptu, decatú Cicero si alti romani grecizandu? De care acestia inse numai cu aceea se incercara a se apara, cumú ca si limb'a latina ar' fi fili'a limbei latine. Se pote; inse ori cine cuosce pre amendoue aceste limbi, va marturisi ca limb'a latina cu multu forte e mai diferente de cea grecesca, de cumu e limb'a nostra de cea latina. Cu tote astea, cei ce vrua a injurá pre Cicero, i-diceau: grecu, cumu nati ne dicu noue latini au latinisti. Asia este domniloru, noi autemu latinisti seau de vreti chiaru si latini.

Numai mai antaiu se nu uitamu, ca celu pucinu doue limbe latine au fostu, un'a a cetatianiloru si alt'a rusticiloru, de care insii scriitorii latini marturisesce. Ci cea cetatianesca s'a formatu dein cea campanesca. Er' filologi'a ne arata ca limb'a nostra semena mai multu cu cea campiama de catu c

cea cetatiana. Si ore puneudu man'a pre cunoscentia, nu semtina noi nece unu interesu macar' literariu, a face unu paralelismu intre aste limbe?

Neamicii romaniloru, seau cei ce nu ne cunosc limb'a, pentru ca mai de multu nu scrieamu gramateci, diceau ca limb'a rom. e unu jargon coaruptu dein cea clasica, si cu ast'a cei d'antaiu vrea se dica, ca noi nu suntemu romani, ci o adunatura dein tote lapedaturile gentiloru barbare, ce au supusu romanii pana in tempurile cele mai vechi dein seclulu VI. d. Ch., er' limb'a ne e o arestecatura dein fragmentele limbeloru aceloru pore in vetiandu si dein cea latina cate ceva, ci reu si in moduru barbariloru.

Si cumu va poté respunde romanulu la aste decisiuni pronunciate de unu Thunman, Engel, Sulzer et compagnie cu unu tonu decretatoriu, de nu cumu va-si va studiá limb'a impreunandu cu istoria pana la cele mai de antaiu urme ale limbei romane? Inse de o va studiá, nu me indoiescu, ca va ajunge la acelu resultatu. care l'am atinsu mai susu, prein care si originea si istoria natiunei nise limpediesce.

Inse dupa aste tote in urma se mai adaugemu si acea, ce fratii Moldoveni nu destulu de chiaru se paru a o precepe; mai antaiu: ca tota limb'a care incepe a se scrie trebuie se patia ceva schimbare in forme, in cuvente si in stilu. Inca si limbele cele mai culte vechi si noue numai pre asta cale au venitu la cultura. Inainte de Corneille si Racine cate carti nu s'au scrisu franciusesce, care astadi nece unu francesu nu le pote mai multu ceti fora neplacere; si in Paris poporul vorbesce unu jargon care nece unu strainu care nui nascutu in Paris nu pote selu vorbesca ori catu de bene se scie frantiusesce, si nece unu scriitoriu care-si pretiuesce onorea sa nu scrie in acela jargon populariu. Acestu unu esemplu pote sierbi pentru tote cele alalte.

Romanulu inca are se patia asemenea. Cartile de scientia, nu le voru poté intielege neinventatii chiaru si se fia scrise in limba prosta cumu ne o titlalu jupanii greci. Pentruca afora de limba, mai lipsesce ceva la intielegerea cartiloru, si asta e intielegerea ideelor. Ci romanulu cá se intielega, trebuie se invetie, ca ce de nu va invetiá, in desiertu-i voru scrie carti, ca totu nu le va intielege de nu voru fi srise in limb'a si stilulu

Alexandriei si ale patemiloru lui Christosu. La tota templearea si romanulu trebuie se se resolva, au se invetie, au se nu cetesca, ca ce cartile nu se scriu pre sem'a lenesiloru.

Ear' mai antaiu ce au de a invetiá este limb'a nu numai cumu o vorbesce ciocoiulu si tieranulu, greculu si arnautulu, ci cumu se cade a o vorbi Elu trebuie se se plece sub jugulu unei limbe regulate, ca fora acestu temeiu nu e cu potentia neci o literatura, pre cumu demultu o a cantatu Boileau si dupa densulu D. Eliad.

Adou'a, ca romanulu se se dede cu mai multe stiluri, usiore si grele, barbatesci si mulieresci, dupa cumu cere trebuenti'a si insemnataea lucrulu. Pentru ca stilulu e feliuritu ca omulu, si nu semenu, cumu nu semena omu cu omu. De e greu, aduca-si amente de unu Tacidide si Tacitu, de e inaltu si barbatescu, de unu Demostene si Eschine, de e dulce si domesticu de unu Xenofonte si Juliu Cesare, de e sublime si incantatoriu de unu Platone si Cicerone.

Acestia suntu clasicii a tota lumea si a tuturoru limbeloru civilisate, la carii ca la nescari mustre perfecte nesuescu tote natiunile culte, cate voru se aiba si ele o literatura clasica. Er' cu mustrele de stilu si limba a unu Rabelais, Scarron, Alex. Dumas, Eugene Sue si alii deintre scrietorii vechi si moderni nu vei se mergi prea de parte de catu pana la Trei dieci de ani jucatoriu in carti; au de nu, vei se te multiemescu cu Baladele lui B. Alexandri, de care si la noi in Ardeala canta orbii pre la tota podurile si tergurile, si in Tier'a romanesca lautarii cigani. Ce clasicii! Paguba numai ca iau intröcutu Serbii cu Urosiu si Marcu Craleviciu, care cu epopeele romane semena cá ou cu ou.

Multe inca altele searu poté aduce inainte dein filologi'a natiuniloru care-le si sciú pretiui limb'a, si sio cultiveza dupa unu metodu nobile si intielectu, ear' nu o lasa a se selbateci seau cumu ho a datu schimbarile tempuriloru. Richeliu in Francia a fundatu academi'a francesca pentru limba, in care nu de multu unu membru episcopu la diá'a solenei primiri vorbi multu de gramatica si dictiunariu si intre altele cumu ca acestea suntu cele doue colonne ale societatei. Asia ca francesii-su pedanti?

Italianii au Academi'a dela Crusca. Ungurii si au fundatu mai eri alalta eri o Academia de sci-

entia si de limba, si pote ca afora de romani neci nu este vre o natiune in Europa, care se pretenda a fi cultivata fora de a ave academie pentru limbale cu dictionaria, lucrate de acelea. Noi inse dupa dis'a nu sciu cui suntemu mai fericiti, ca ne scimu limba si fora gramateca si dictionaria, ear' cei ce se ocupa cu aste dandanele suntu pedanti!

Ci fia destulu aste de o camu data. Io de mi-s'ar primi vorba mai bene asi dice astoru critici fora critica, ce a disu canduva italianiloru unu poetu:

Rignor' mirate come'l tempo vola;
 Piaceia vi porre giu l'odio e lo sdegno;
 E quel che'n altrui pena
 Tempo si spende, in qualch' atto piu degno
 O di man, o d'in gegno,
 In qualche bella lode,
 In qualche onesto studio si converta!

G. C.

ДНТЫБЛЪ ТРАКТАТЪ

алъ Цереі ротънешті,

дикеіетъ днтре Домълзъ Валахіеі Мірчеа I. ші днтре сълтанылзъ Баіазет I. дн апылзъ 1392.
 (Bezi Gazeta Nr. 42 а. н.)

1) Ноі Баіазет I. дн тареа пѳстръ дндъра-кѳтръ Цеара ротънешкъ, че с'а съпъсз акъм пріп пѳтереа пѳстръ чеа пейвпъсз, отържът: ка Домълзъ Цереі ротънешті се айвъ не вїиторіѳ деплїнъ лївертате а декїара ресвоїз вечїнїлоръ съї шї а дїкеїе кз джшїї паче къндъ шї към і ва пльчѳ, ка дѳлсълз се айвъ пѳтере аспра вїедїї шї тордїї съпъшїлоръ съї.

2) Тоѳї крештїнїї, карїї дѳтвръдошїндъ релеѳеа лзї Мохаметъ воръ трече дїп церїле съпъсзе пѳтерїї пѳстре дн Ротънїа шї аколо съ воръ фаче еаръшї крештїнїї, пз се воръ пѳтѳ чере дндеръпътъ нїчї днтрѳнз кїпз, нїчї воръ пѳтѳ съ се прїндъ.

3) Ротънїї карїї воръ кълака дн тревїле сале не терїторїалъ дмперїалъ пѳстръ воръ фї скътїдї де орче фелз де конпрївзїдїне шї пентръ портълз лоръ нїме пзї ва съпъра.

4) Прїндїї се воръ адеѳе де кѳтръ метрополїтъ, епїскопї шї воїерї шї воръ фї тотъдезна крештїнїї.

5) Прїндълз Цереі ротънешті е дндаторатъ а пльтї дн вїстерїа пѳстръ дмперїалъ треї шї

де ванї рочїї сѳз 500 леї дн ардїнтъ дъпъ ванїї пѳстрїї.

Ал доїлеа трактатъ алъ Цереі рѳтънешті, дїкеїетъ днтре прїндълз Цереі ром. Влад V. шї днтре Сълтанылзъ Мохаметъ II in an. 1460.

1) Сълтанылз се дндатореазъ шї се овлѳгъ атътъ пентръ сїне, кѳтъ шї пентръ зрмашїї съї а прѳтеѳе Цеара ротънешкъ шї а о апъра дн контра веркъръї ініїтїкз, фъръ ка се чеаръ алъ чева декътъ съпретамдїа аспра съзепанїтъдїї Прїнчїпалълзї ачестъїа, ай въръї воївозї воръ фї даторї а пльтї дналтеї Пордї зп трївѳтъ де 10,000 галвїнї.

2) Дналта Пѳртъ пз се ва аместека нїчї днтрѳнз пѳкѳтъ дн адмїнїстрацїїнеа пѳмїтелоръ Прїнчїпалте шї нїчї зпсї търкз пз і ва фї ертатъ а кълака не пѳтънѳтълз ротънешкъ фъръ мотївъ деажъсз.

3) Дн фїекарѳ анъ ва венї зпѳ амплїатъ алъ дн Пордї дн Ротънїа спре а прїмї трївѳтълз; дн днтѳрчереа са ва фї днтѳвръшїтъ де зпѳ амплїатъ алъ воївоѳлзлзї пъпъ ла Цїзрїцїз лъпътъ Дъпъре, знде се ва пѳтера де поѳ сзма че і с'а датъ шї і се ва да а дѳза адеверїндъ; дъпъ че се ва трече сзма де чеелалътъ парте а Дъпъреї атънчї Ротънїа пз ва фї респзїзїтѳре ор шї че с'ар пѳтѳ днтїмпла.

4) Воївозїї се воръ адеѳе не вїїторїз де метрополїтълз, де епїскопї шї воїерї шї адеѳереа съ ва рекънѳште де кѳтръ дн Пѳртъ.

5) Надїзнеа ротънъ ва фї не вїїторїз лїверъ дн адмїнїстрареа леѳїлоръ сале прѳпрїе. Воївозїї дшї пѳстрѳеазъ дрептълз аспра вїеѳеї шї тордїї съпъшїлоръ съї прѳкъм шї дрептълз де а декїара ресвоїз шї а дїкеїе паче, фъръ ка се айвъ врео респѳсавїлїтате пентръ лъкърїле сале фадъ къ дналта Пѳртъ.

6) Тоѳї крештїнїї, карїї дѳтвръдошїндъ релеѳеа тѳсълтанъ воръ трече дн Цера ротънешкъ шї аколо се воръ диторче еаръшї ла крештїнѳтате, пз се потъ реклама де нїчї о дерегъторїе отоманъ.

7) Съпъшїї ачеї ротънешті, карїї се дъкз дн зна дїп веркаре провиндїї отоманѳ, пз се потъ сїлї съ пльтѳаскъ харачълз сѳз дареа не канъ, дн карѳ сзпгъ съпъшї тоѳї чеїлалдїї раїале.

8) Дакъ врепн търкз ва авѳ врео жъдекатъ дн Ротънїа кз врепн съпъсз алъ ачестеї Цереї, прочесълз се ва лза днаїнте шї се ва жъдека прїп Дїванълз ротънешкъ, дъпъ леѳїле ротънешті.

9) Тоді пегцѣторіі тѣрчі каріі ворѣ трече дн ачестѣ Принципінатѣ сире а кѣмпѣра сѣз а вѣнде марфѣ, ворѣ фі даторі а фаче кѣпоскѣтѣ азкѣторітѣдѣморѣ Цереі тѣмпѣлѣ карелѣ аз алѣ петрече аічі ші дѣпѣ декѣрѣереа лѣі тревѣе сѣ се депѣртеѣе.

10) Нічі зн тѣркѣ н'аре воіѣ де а лѣа кѣ сѣне знѣлѣ сѣз маі тѣлді сервіторі пѣскѣдї дн Ротѣніа, орі де че секѣз се ворѣ цїне, ші пе теріторіѣлѣ ротѣнѣскѣ нічі одатѣ нѣ ва пѣтѣ ста врео цѣміе тѣрчѣскѣ (Мошеѣ.)

11) Дн алѣа Портѣ апроміте, кѣ нѣ ва еміте нічі одатѣ вреан фертанѣз ла черереа вреанѣі сѣпѣсѣ ротѣнѣз пентрѣ тревіле салѣ дн Ротѣніа, орі де че феліѣ ар фі ачестѣ, ші се апроміте кѣ нѣшні ва дѣсѣшні нічі одатѣ дрептѣлѣ де а кіема, орі сѣпѣтѣ че претекстѣ ар пѣтѣ фі ачѣста, пе вреанѣз сѣзнѣсѣ ротѣнѣз ла Константїнополѣ сѣз дн тр'алѣтѣ парте дн деріле тѣрчешті.

ТРАКТАТѢЛѢ МОЛДОВЕІ

дн кѣіетѣ дн тре прїнцѣлѣ Молдовеі Bogdan ші Сѣлтанѣлѣ Селїмѣз дн анѣлѣ 1513.

(1 Сѣлтанѣлѣ рекѣнѣште кѣ Молдова де вѣзнѣ воіе, фѣрѣ а фі сілігѣ, проміте аскѣлатѣре дн пѣрїѣлѣі отоманѣз.

2) Націѣнеа Молдованѣ ретѣне ка ші маі ваїнте вѣкѣрѣндѣсе де лїбертѣдїле салѣ, фѣрѣ ка се фіе дн чеѣа модѣ асѣпрїтѣ ші фѣрѣ ка Пѣрта се аїѣѣ чеѣа волнїчіе а се атїнде де ачелеашї. Ле-дїле, датїнеле, дрептѣрїле ші прївеледїеле Цереі ретѣнѣз пентрѣ тотѣдѣзна пѣвѣтѣмате.

3) Принципїніі ворѣ гѣверна Цѣара ка ші маі наїнте неатѣрнїтѣ, фѣрѣ ка Пѣрта сѣ се аместечѣ дн чеѣа модѣ, фіе ачѣста мїжлочїтѣ орї неміж. лочїтѣ.

4) Тотѣ асеменеа нѣ се ва аместѣка Пѣрта дн нічі о контрѣверсіе дн лѣзнѣтѣ сѣз пѣртрактѣрї спеціале, чї десѣре ачѣстеа ва огѣрѣ прїнцѣлѣ кѣ сенатѣлѣ сѣз, фѣрѣ ка Пѣрта дн дн дн дн окасїне, сѣ се н'акѣметѣ а се аместѣка дн елѣ нічі мїжлочїтѣ нічі неміжлочїтѣ.

5) Молдова дн шї ва шїстра гранїдѣле салѣ неатїнсе шї дн тотѣ естїндереа лорѣ (intactes et dans toute leur intégrité.)

6) Есѣрчідїѣлѣ релѣдїеі мохаметанѣ е опрїтѣ дн тотѣ Молдова.

7) Нічі ла знѣ тѣркѣ нѣ і есте ертатѣ а авѣ дн Молдова де пропрїетатѣ пѣтѣжнѣ, касѣ сѣз волѣтѣ (boutique) нічі се петреакѣ дн Цѣрѣ прѣсѣге сорокѣлѣ дефїнтѣ де Домпѣлѣ.

8) Комердѣлѣ Молдовеі ва фї лїберѣ пентрѣ тотѣ націѣне; тотѣшні дн кѣмпѣрѣереа продѣкѣторѣ дѣреі пегцѣторїі тѣрчі ворѣ авѣ дн тѣетатѣеа дн аїнтеа веркѣреі алѣ націѣні; еї дн шї ворѣ фаче тотѣшні ла Галаці, Ісмаїл тї Кїліа пе калѣ претїнѣскѣ (de gré a gré) тоѣтелѣле лорѣ фѣрѣ ка сѣ кѣтеѣе а дн тра маі департе дн цѣрѣ, декѣтѣз немаї кѣ респїкатѣ дн воїре а Прїнцѣлѣі

9) Тїглѣлѣ, „nependentѣ“ сѣ ва сѣпѣстра пентрѣ Молдова шї сѣ ва дн тревѣнцїа дн тотѣ скрїерїле дн дрептатѣ дн партеа Порціі кѣтрѣ Прїнцѣлѣ.

10) Тѣрчілорѣ трїмішні де портѣ кѣ скрїсорї кѣтрѣ Домпѣлѣ нѣ ва фї ертатѣ а трече прѣсте Дѣнѣре. Еї ворѣ ретѣнѣ пе чѣлѣ дн коло малѣ алѣ рѣжлѣі шї ворѣ трїміте деанола депешеле салѣ кѣтрѣ адмїнїстраторѣлѣ де дїстрїктѣ (Наркѣлаѣѣ) дн Галаці, карѣ ле ва дн аїнта ла Домпѣлѣ шї ва прѣда апої шї респѣнсѣрїле ла ачелеашї ла кѣрсорїі трїмішні де Пѣртѣ.

11) Принципїніі націѣнеі Молдовене се ворѣ адеѣе де кѣтрѣ статѣрїле Цѣереі (овпїтѣсна адѣ-парѣ) шї се ворѣ рекѣнѣште де кѣтрѣ Пѣртѣ, фѣрѣ ка сѣ се аместечѣ чеѣа дн адеѣере, сѣз сѣ факѣ врео опѣсѣчѣне орї сѣ факѣ врео грѣзтатѣ орї пѣдекѣ ачелеашї.

12) Цѣара ва фї аператѣ де Тѣрчіа дн орї че касѣ, дн датѣ че націѣнеа Молдованѣ ва чере ажѣторїѣ шї разїѣѣ.

13) Пентрѣ тотѣ ачѣсте фолосѣ Цѣара нѣ е дн дн дн дн кѣ нїміка кѣтрѣ Пѣртѣ, декѣтѣз кѣ зн дарѣ (пешкѣн) анѣлѣ де 4000 галвїні.“

(Ачѣсте сѣпѣтѣ трактатѣле десѣре карѣ атїнсе-рїѣнѣз дн Нрѣлѣ 42 алѣ Газетѣі, дн артїкѣлѣлѣ II. десѣре дрептѣлѣ Прїнцїпатѣлорѣ де а се репрѣсѣжнїта пе сїне дн сѣшї ла конферїндѣле дн Віена, градѣсе дн „O. d. П.“ P.)

ФІНЦІА ШІ АМОРѢЛѢ

сѣз

омѣлѣ матеріалѣ, шоралѣ шї дн телѣктѣлѣ.

I.

Омѣл, фїїнд сїпрїтѣ шї матерїе, катѣ а да фїекѣрѣзіа дн елѣментѣле лѣі констїтѣтїѣвѣ пѣтрї-ментѣлѣ десїнатѣ де парѣрѣ: пѣтрѣдѣлѣ корпѣлѣі е пѣїнеа; а л сѣфлѣгѣлѣі, а дѣѣѣрѣлѣ, адїкѣ, Аморѣлѣ шї фїїнда.

Черѣрїле корпѣлѣі се сатїсфак вїшор: фѣрѣте

ши апъ дѣлакъ допиделе стомахъли; чивілісація дѣсъ а пѣскѣт гастропоміа. Ън вестѣнтъ де пѣнзрѣ саз о піеле де оае, ши зп дѣвлѣштъ сѣмплаз де лемѣз апѣръ корпѣа де аспрїмеа тїмпїлор; чивілісація дѣсъ а креатъ лѣкѣа. О сїнгѣрѣ фемее тѣдѣштѣ поѣтеле вестїеї; дѣсъ чивілісація а прѣдѣс деправареа etc. etc.

Чивілісація, ка тоте лѣкрѣрїле дѣ лѣте, арѣ ши еа доѣ фѣде, дѣтерпѣ ши естерпѣ; дрождїа ши спїртѣа, чепѣша ши флакѣра. Аврѣа ле кѣрѣдѣ прїпѣокъ отѣа прїп сѣферїндѣ ши пація прїп склавїе.

Спїрїтѣа вѣрат е пѣмаї Дѣмнезѣс, ши аңцелїї локѣсекѣ алте планете Отѣа дар е терменѣс де мїжловѣз дѣтре Анѣелѣ ши Брѣтѣ: зп зѣз зпїт кѣ вестїа (демонѣа) пентрѣ повѣндѣ ши кѣрѣдїре; зп мїкрокостѣа дѣ макрокостѣа. —

Вїада матеріалѣ е аша де стрѣнѣс легатѣ кѣ чеа моралѣ ши кѣ чеа інтелектѣалѣ, дѣвѣт, нежпгріцїнд не зна, сѣперї не челелалте: чїне трѣштѣ пѣмаї пентрѣ корпѣа, ачела е о вестїе кѣвѣнтѣтоаре; ши, ка асѣел, мерїтѣ соарта анімалелор. Кѣлтѣра інтелектѣалѣ, фѣрѣ чеа моралѣ, есте соареле де іарпа, че пѣ поате топї гїада пѣштѣнѣтѣа, ка сѣ рѣсаїе флорїле ши фрѣктеле: еа сїнгѣрѣ прѣдѣче тартѣаї, карї се серѣкѣз штїїнда, ка кѣ оартѣ кѣ доѣ тѣше, спре рѣїарѣа семенїлор лор. Кѣлтѣра моралѣ поате еа сїнгѣрѣ форма крѣштїнїї: есемпле авет дѣстѣле дѣ Дара ротѣнѣаї, сїнопїмѣз кѣ крѣштїнѣз. Еванѣелїа е соареле оменїреї. —

Пентрѣ десволтарѣа ши перфекцізарѣа канѣаї ши інїмеї е де печесе есїстїнда матеріалѣ, пѣтрѣдѣа стомахъли

Descidem історїа; ши еатѣ че аѣлт:

Дѣн векїте, Елада е канѣа Паганїстѣаї; Рома, враѣа лѣї; Жѣдеа, інїма лѣї. —

Дѣн епока крѣштїнѣа Англіа ши Дѣрманїа сѣнт креерїї оменїреї; Франца, інїма еї; Рѣсїа, метѣрїї ши стомахъа еї.

Франца ши Жѣдеа, персонїфикареа аморѣаї. Елада ши Дѣрманїа, інкарнареа штїїндеї.

Рома ши Рѣсїа, сїмволѣа пасїзпїлор, ал вестїеї.

Франца, соареле, че дѣ лѣтїнѣа ши мїцкаре націоналїтѣдїлор.

Дѣрманїа, фокѣа пѣзтопїкѣз че колкѣе аскѣнѣс.

Рѣсїа, дѣрѣа ши орканѣа че паралїсѣ вїада лѣтїї.

II.

Ам зїсѣ кѣ пѣтрѣдѣа спїрїтѣаї есте адѣвѣрѣа: аморѣа ши штїїндѣ; ачѣаста пентрѣ канѣа, ачела пентрѣ інїмѣа.

Аморѣа дѣ інѣїлтѣрѣ мѣта дѣ інїма кастѣа а отѣаї, кѣ есемпле де вїртѣте ши кѣ морала еванѣелїкѣ. Ам арѣтат дѣтрѣн артїколѣ спѣдїалѣ рѣсѣлатѣа едѣкадїзнеї мѣмеї де фамїліе.

Штїїнда о прѣдѣ педагогѣа саз профѣссорѣа, кѣ метоаде ши сїстеме. Вом арѣта, дѣтрѣн артїкол ад hoc, рѣсѣлатѣа едѣкадїзнеї пѣвлїче.

Профѣссорѣа е комплѣментѣа мѣмеї, прѣкѣшт штїїнда е короана аморѣаї; ши аморѣа де зѣїтате, сорѣвѣтеа аморѣаї де зманїтате; де ачї пѣрѣчеде аморѣа де патріе, де вїртѣте, etc.

Аша дар, мѣта ши профѣссорѣа сѣнт сорїї інїмеї ши аї канѣаї оменѣскѣ. —

Прїп зрѣаре, отѣа комплѣтѣа есте карѣ, дѣтрѣн корпѣа сѣпѣтосѣ, знеште сѣдѣїа патрѣї ши ал історїеї кѣ морала еванѣелїкѣ: прїнчїпеле сакре кѣ фаптеле крѣштїне.

Профѣссорѣа ши мѣта, пентрѣ жѣнїме копїлерїе; дар оаменїї формаї?

Ачѣстїа, фїїнд арѣорѣа маторѣа, не карѣ тїмпѣа ла консолїдат не васа лѣї, ши карѣ не се дѣвлѣдїе ка арѣорѣаї фрѣцѣтѣа, ачѣстїа дѣшї пот реформа канѣа ши інїма кѣ кѣрѣдї ши жѣрналѣ, ка арѣорїї че рѣдѣнѣ кѣ алтоїтѣа ши кѣ кѣрѣдїреа.

Жѣнїмеа фїе, ла рѣндѣа еї, менторѣа маторїтѣдїї ши ал вѣтрѣнеїї, ка ачѣаста, пѣлѣ ерї, сѣтѣа копїлѣрїеї шѣа жѣнеїї

Маї зшор ши маї сїгѣр подї реформа канѣа ши інїма маторїтѣдїї, кѣ лѣтїмеле жѣнїмеї ши кѣ фрѣзоаселе есемпле дѣкѣт кѣ леїї драконїанѣ: жѣнїї че се режїторкѣ дїн дїмнасїї дѣ сѣнѣа фамїліїлор, сѣнт нїште ораколї че даѣ леїї, ши не карї мѣта (прѣведїнда фамїліеї) дѣ кондѣче де тѣпѣ сѣвтарїнаї тѣтеларѣ петропѣа фамїліеї, алѣтѣреа лѣнѣг патрїархѣа еї венѣранїлѣ. Дѣнтрѣвадїї не Michelet ши Rousseau сѣ вѣ сївїе еї авторїтатеа ши фѣртекѣа мѣтелор ши ал жѣнїлор лѣтїнаїї кѣ факла еванѣелїаї ши а фїлософїеї!

— Кѣрѣдї, кѣрѣдї пѣавѣт, стрїгѣ тодї.

— Мїнчѣнѣ! Мїнчѣнѣ, Домпїлор!

Лїгератѣра поастрѣ е дѣнавѣдїгѣ, пѣнѣ азї, кѣ кѣтева скрїерї сѣвлїме, карї, еле сїнгѣре пот реформа канѣа ши інїма ачелора не карї вѣрѣта орї мїжлоачеле пѣї ертарѣ а шедеа не вѣлчїле скоалеї, саз пѣ авѣрѣ Корнелїї спре а азїї кѣвѣнтѣа а дѣвѣрѣа лѣї дїн гѣра сївїелор соціале.

Ачѣсте кѣрѣдї сѣнт:

Еванѣелїа.

Мїнзпеле патрѣї, де D. Ізлїсѣ Баранп.

Едѣкадїа мѣтелор де фамїліе, тр. де Нѣрѣлїї.

Исторія ромънілор, de D. T. Лавриани.

Телемахъ ши Платархъ. —

Асемenea скрієрі, чітіте ши речітіте, кз лзаре а мінте ши інтересъ, ши есплікате де жъні че ш'аъ фъкът стъдііле дн сколі, фак маі тълт декът о сьтъ де жърнале ши о тіе де романце.

О бібліотекъ форматъ де нште асемenea кърді дівіне аре маі тълтз прецъ декът ачеле бібліотече дъкале де сьте де тіі де волъте, а кърора матеріе е метафізическъа іесвіісткъа, Макиавелісткъа, скандалісткъа etc.

„Нз кантігатеа кърділор, зіче Rousseau дн Еміле, чі калігатеа лор факъ прецъл знеі бібліотече: о карте възъ (ка Платархъ ши евангеліал) чітітз) чітітз d'o сьтъ де орі, кз атенціоне, адъче маі тълт фолосъ декът о тіе де кърді свперфічiale орі скандалоасе. Дн фок ачесте кърді! стрігъ філософъл Деневей.“

Дар іа съ черчетъм, дн треакътз, кърділе рекомандате.

Евангеліал е торала чеа маі свзімъ а оменіреі: есенда філософіеі античе ши модерне, соареле чівілісаціеі, възала ферічіріі зтане, еспресіонеа фіделъ а лецілор патреі, а кърора аплікаре дн соціетате ва продъче търма ши пьсторъл, фръдіа оменілор ши domnirea дренъдіі. —

Мін зне ле патреі не аратъ есісгінца, пьтереа, днцеленчънеа, інтеліцінца, възътатеа дівінь, а торъл патернъ ал креаторълзі, каре а фъкът тотъл пентрз тревзінца ши ферічіреа отълзі; іар не отъ, Зея гловълзі ачествіа, пентрз а ізъ і не апроапеле ши а лъзда не креаторъл тотълзі. Дн асть скрієре, отъл днвацъ а адора не Dзмнезеш дн спірітз, нз дн матеріе; дн есендъ, нз дн фортъ кз фанга ши кз ініта, нз кз гъра ши кз ретъл.... Натъра е спекіла (оглінда) че рефлекът нз фіделітате ши акоратецъ імаціна дівіналі архітекътз.

Едъкаціа мълелор де фаміліе. Ачі афълт сорцентеа соціетъділор, каре е фаміліа; ши сорцентеа чівілісаціоней, каре е шъта. Асть скрієре е лънета кз каре адмірълт не креаторъ дн канъл d'оперь алексъ, дн отъ; ачі афълт кз свълетъл, скінгтеіе електрїкъ дівінь, е о ліръ кз шанте коарде, дн каре шасе свнт афлате; кълнд се ва афла ши а шантеа, отъл ва фі зп аңцелъ, спірітъл ва зпъла къларе не матеріе, ка Гавріелъ не вестіа апокаліптікъ.

Исторіеа патріеі. Еа не аратъ оріціна ши десволтареа націоналітъдіі ши літвеі ромъне: карак-

теръл ши інстітздііле стревзінлор, дацініле ши носътътеле лор; еа фортеазъ не четъдеанъл. —

Телемахъ. Дн тръжнсъл тата саз педагогъл днвацъ модъл крештеріі копільлзі, артжндъл, днкъ дела 7 ані, кз скътъл віртъдіі ши кз епідареліціеі, контра відіілор соціале ши а ісвірілор соартеі.

Днкъ-доъ скрієрі, Віеділе Ероілор лзі Платархъ, ши Исторія Мартірілор лівертъдіі, де А Esquiros, че се традъкъ де свълксемпатъл, вор комплета бібліотека орі-кързі ромънъ, ізвіторъ де патріе ши де адевъръ,

Дн віеділе ероілор лзі платархъ днвацъ чінева исторія крічікъ а романілор ш'а еменілор. стревзніі ши пфоміі рѣжнлоръ

Дн исторія мартірілор лівертъдіі афълтз дїферітеле фасе але прогресълзі, вчест торентъ дівінь че тжраште тотъл дн таршъл сьз, ероі, інстітздіі, імперізірі; нъмаі віртътеа ши верітатеа сінгъре пълтескъ аспра лзі, ка спірітъл Домнълзі несте тімнъ ши спадіъ. — Ачі афълтз дїферітеле сфорцърі але оменіреі, спре ажъндереа ла дїнта лксемпатъ де децетъл проведіндеі ла ідеалъ перфекціеі, ла armonie ла търма ши пьсторъл дн евангеліъ.

„Еъ свътз ажінеа ши віньл віедіі (адевъръл) зіче Хрістосъ, мжккаці, веді, ши въ веселіці, ши лъздаці пре Домнъл; къчі ал лзі е пьшълтълъ ши воі фії лзі, ши фрадї днтре воі сьттеді.

К. D. Арїческъ.

БЪНА МЕА.

H. S. GIORGIU.

Бълат ка тоці въядіі авеам тълтз доріре

Съ vez ши се черк тоате че възъ-меа-мі спънеа
Ши н'авеам тълтз грїжъ, се даз квіва де штіре,
Де четі плеснеа прїо мінте, нечі шъкар
въне-меа.

Де прълз ши пентрз чїнъ фжлжлъ несекатъ
Авеамъ нъмаі о вакъ че 'н тоці аңіі фъта,
Чі апроане ш'о вечїнь мъіастръ лънедатъ,
Че лантеле дн гърз амъ амъ-л фъра.

Пърїнте-міеъ одатъ фъкъндъ жн оспъдъ маре
Ла каре тоці вечїніі де апропе 'щїкешъ,
Вені ш' амеа вечїнь кз коадъ свнт спїнаре,
Ла теаса ашгерпътъ кз алціі лок лъбъ.

Ве оспедї фъръ нъмър жътара ера нлілъ,
Къдітеле ши лігърї ши кълъле сьне,
Ши віньл къра вале, кълнд вісата меа вечїнь,

Еакъ 'нченъ се стріце, ш'атар се вѣта.
 Оспѣдъ дплетнице де снаймъ ми тираре,
 Възъндзо къ стрігъ, ми ниме н'о когеа,
 Пън' че вѣдъ ожогъ пре кар' дѣвля къларе
 Вечіѣ-меа стрігоіе, кѣм татъ-міл-о вѣта.
 Кърнд вені Сжп-Порѣдъ, ми дес де демѣнеацъ,
 Де фрікъ 'н апъ рече се п'ам а тѣ скълада,
 Въззи ми іо одагъ дптоат'а меа віадъ
 Кѣм соареле рѣсаре дп тоатъ помпа са.
 Дп тѣпъ пълъріа, кѣм възпа тѣ 'нвѣдасе,
 Ш'за фір де айз дп гъръ де шерпе 'нмгърїтѣ
 Дп фрѣнза пълъріеі пѣжнд тѣ свіз пре касъ,
 Пре кѣнд въкарїзл чърда де вачї скотеа 'н
 тѣрїтѣ.

Чи о! мїзне, снаймъ; чемї фз се вез деодатъ!
 Пре тоатъ віеата вакъ о вабъ кълѣреа.
 Мѣцеаз кѣт пар' къ лѣмеа се спарѣ третѣратъ,
 Шї'н лок плекаръ тоате дп фѣг' асѣпра меа,
 Къ вавеле пре змерї к'ожогърі дптрармате
 Стрїгаз ми дїп кълѣже не вачї ле стрѣнѣцеаз.
 Алес вѣчїѣ-поастръ дп фрѣнѣтеа лор стрѣвате
 Къ коата десплетїтѣ, шї тоате аменїндаз.
 „Аштеантѣ пѣзїс де попъ, се те 'нвѣдѣм пої карте
 Се нз дї-се dedée прескѣрї а маї тѣпка.“
 Ш' атѣчї кѣ тоате одагъ, тѣкар ераз департе,
 К' ожоаѣеле деа тѣпъ 'нченър'а арѣнка.
 Възжнд іо къ нзі глѣшъ, траг айзл дела фрѣнзъ,
 Шїл рѣтп дп жѣтѣтате, ш'о жѣтѣтате арѣнк.
 Се везї фѣгъ де ваве сѣрїнд кѣм се с'аскѣнзъ
 Де арта 'нфрікошатъ дп тѣпна зївї прѣнк.
 Стрїгаз: кѣ тоате С л а в а ! іп лїтѣа де стрїгоаїе,
 Шї тѣлте алте влѣстѣте че нз ле'нѣелеаеат.
 Шї іо вѣтеат дп палте де свс лѣжгъ зрсоаїе
 Стрїжнд дп гѣра таре тот: слава! шї рѣдеат.
 N,

ВЛАДЪ ЦЕПЕШЪ ШІ КЪЛЪГЪРІИ ГРЕЧІ.

Історїкз 1456—1462.

Дптр'о зі Владъ Цепешъ кїштѣ ла Палатъ
 Двої Гречї де ла Атос, че с'аз фостѣ прїмвлатъ
 Маї прїп тоатъ Царра а о спїона,
 Шї алз къроръ кѣдет Цепешъ дѣз шїта.
 Адзче не зѣлз дп сала чеа таре:

— Че ворвеште лѣмеа де мїне прїп Царъ?“
 Кълъгърѣлз креде къ-лз ва лївера
 Д'о спѣне мїпчїзлѣ, де л'о лѣзда.
 — Тоатъ лѣмеа зїче къ ештї влѣндз шї дрептѣ;
 — Дестѣлз! стрїгъ Цепешъ.

„Съ вїѣ челз алтѣ.“
 Кѣстозі дп салъ адѣкѣ п'арестантѣ.
 — Сїзне-мі тѣ, де Цепешъ лѣмеа че ворвеште?“
 Кълъгърѣлз аста стѣ шї се гѣндеште :
 „D'оїз спѣне мїпчїзлѣ, тѣ ва спѣнзѣра;
 D'оїз спѣне адевърѣлз, поате м'о іерта.
 Моартеа тѣ аштеантѣ орї кѣтѣ оїз ворвї;
 Съ-ї спѣнз адевърѣлз, фїѣ че о фї.“
 — Тоці дпї дорескѣ моартеа, ка зпвї тїранъ:
 Кѣчї ештї крѣдз, о Цепешъ, рѣз ка зпз сатанъ.
 — Браво! стрїгъ Цепешъ. Де кѣнд сѣнтѣ не
 тронъ,

Нїчї зпз омз дп фадъ нз ми а зїсз Neronъ.
 — А! пѣкатъ, о Цепешъ, пѣкатъ к'ештї тїранъ!
 Кѣчї ештї вравъ шї таре, Ероръ ка Траїанъ!
 — Дпмї воїз да одагъ коптѣ ла Dѣмнезез
 Де а меле фанте, де кѣцетѣлз тез.“

Апої се дптоарче кѣтре зпз фѣсташъ:

„Тѣ і зїче Цепешъ, пентрѣ к'аї мїпчїтѣ,
 Веї тѣрї дп цапъ!.. Дїе-дї даз віаца,“

Не кѣндз зпз кълъгърѣ дп цапъ дїпа,
 Чел алтѣ а касъ офѣжндз се 'нѣрпа.

K. D. Арїческѣ.

БІБЛІОГРАФІЕ.

Поесііе нѣзе шї веки але Домнѣлї. D.
 Волїнтїнеанъ аз ештѣ дп алтѣ edїтіоне де сѣнтѣ
 тїарїв дп Бѣкрештї шї се афлѣ де възаре пе-
 ла лїврарї.

А маї ештѣ ла лѣтїпъ дп Бѣкрештї Теле-
 гра фїа Електрїкѣ, о карте деслѣчїтѣре, каре кѣ-
 прїнде шї лѣрїзїрїле шї тарїфеле. Ачеста се афлѣ
 де възаре атѣтѣ пе ла лїврарї кѣтѣ шї ла pedacїїнеа
 „Патрїеї“.